

KOOLIÜVENDUSLANE

EESTI ÕPETAJATE LIIDU PEDAGOOGILISE TOIMKONNA
JUURES OLEVA KOOLIÜVENDUSRÜHMA BÜLLETÄÄN

Nr. 11.

12. detsembril.

1934.

Rohkem eluligidust õppetöösse.

Joh. Käis.

4.

Kui eluligiduse nõue on selgesti mõistetav ja võrdlemisi kergesti teostatav põhioskuste omandamisel — lugemis-, kirjutus- ja arvutusõpetuses, samuti tööõpetuses, siis ei ole sugugi kerge leida eluligidasi teid niisuguste ainete õpetuses, nagu ajalugu, maateadus, loodusõpetus jm. Nimetatud õppeainete sihtidest ja ülesannetest algkooli õppekavades selgub, et nad taotleavad suurel määral kasvatustlikke sihte: arendada mitmekülgset õpilase meeli, mõistust, äratada kõrgemaid tundeid (looduse-, inimese- ja isamaa-armastust, loomulikku ilutunnet jne.), kasvatada taht. (Vt. „Algkooli õppekavad“, 1928). Seejuures on õpitavad teadmused peamiselt vahendiks nende kasvatustlikkude eesmärkide saavutamiseks, õppeainete puhtpraktiline väärtus on hoopis väiksem. Ajalooõpetuses ei saaks üldse rääkida teadmuste praktilisest tähtsusest. Loodusõpetuse alal on teadmuste eluline väärtus mainitav vast ainult mõne füüsikalise-keemilise nähtuse rakendusel elus või füsioloogiliste nähtuste kasutamisel taimede kasvatamisel, tervishoius jne. Maateaduses on teatav praktiline väärtus kaardilugemisoskusel. Eluligidast ainet leidub ka kodanikuõpetuses näiteks omavalitsuse ja riiklikkude asutiste tegevuse tundmaõppimisel, kuid siin on raskesti aine valikus ja käsitluses seetõttu, et õpilased on veel liiga noored isegi niisuguste eluliste küsimuste mõistmiseks, nagu näit. perekond.

Kõigi nende ainete käsitlel tuleb rohkem silmas pidada psühholoogilist eluligidust, mis õpetuse nooremal astmel ühtib lapsepärasuse nõudega. See tähendab, et kasvatuslikus mõttes on eluligidane kõik, mis kuulub lapse loomulikkude huvi piirkonda ja mis võib rahuldada tema tegevustungi ning sisustada tegevust. On täiesti selge, et iga laps kui ka täiskasvanu tunneb alateadlikult huvi oma kodukoha ja kodumaa looduse ja inimeselu vastu. Seepärast rahuldab algõpetuses täiesti eluligiduse nõuet kõik kodumaine aine, mis algkooli õppekavade järgi peabki olema õpetuse keskuseks. Kodukoha ja kodumaa loodus, majandusliku ja kultuurelu korraldus, oma rahva ajalugu — kõik see on eluligidane aine psühholoogilises mõttes. Võõral maal võetud ainel on algõpetuses kasvatuslikku väärtust ainult niipalju, kuipalju sel on sidemeid kodumaaga. Seepärast ei saa tunnustada eluligidaseks aineks näiteks Vana-maailma ja keskaja ajalugu: algkool ei kaotaks oma kasvatuslikus töös midagi, kui säärane aine õppekavadest kaoks.

Eluvõõrale teele satuksime, kui tahaksime algkoolis õpetada tegelikke, teatavate kutsealade aineid, näiteks karjakasvatust, piimandust, põllumajanduslikku taimekasvatust, elektrotehnikat jm. See oleks sundusliku algkooli ülesannete väärmõistmine 1) seepärast, et algkoolis õpivad kõigi kodanikkude lapsed, vanemate elukutsele vaatamata, ja 2) seepärast, et algkooliealistele lastele ei ole võimalik ka nende nooruse tõttu anda mingit kutselist ettevalmistust, see võib toimuda ainult täiendus- ja kutsekoolis. Täiskasvanute tähtsamaid tegevusalasid võib algkoolis käsitleda ainult niipalju, kuipalju lapsed tunnevad loomulikku huvi nende vastu.

Eluvõõraks kujuneb ühekülgselt raamatuline õpetus, sest et see ei suuda rahuldada laste huvi ümbritseva looduse ja inimeselu vastu. Seepärast peame eluligiduse nõude kohaselt eriti hindama igasuguseid vaatlusi tegelikus elus ja looduses, õppekäike ja kõiki õpetusvõtteid, mis toovad elu ja looduse koolile ligemale ja, andes lastele elavaid kujutlusi ning elamusi, vallandavad ja panevad liikuma laste individuaalseid võimeid. Süstemaatilise õpetuse loogilis-formaalsel küljel näiteks loodusõpetuses ja maateaduses (asend, piirid, pinnachitus jne.) on igatahes hoopis väike tähtsus.

Eluligidust saavutame koolitöös ka õpilaste vaba teotsemisega omavalitsuse alal, mitmesugustes ringides (Lootusringid, Noorte Punane Rist), koolikooperatiivi korraldamisel jne. Siin esineb eluligidus kõrgemal astmel, sest et õpilased lelavad

oma töötahte ja -võime rakendust töös, mis neile otse tarvilik. Ei saaks rahuldavaks pidada koolitööd, kui selles puudub võimatus õpilaste vabaks isetegevuseks mainitud aladel.

Eluligidust tuleb nõuda ka koolis tarvitatavalt õppeviisidelt. Täiesti elulised tööviisid ja -võtted on näiteks vaba õppejutt, ühised arutlused, õpilase enda küsimus, ettekanded üksikuilt õpilasilt või õpilasrühmalt, vaikne, iseseisev teotsemine individuaalse tööviisi kohaselt, töötamine rühmades. Ka on vastuvõetav eluligiduse seisukohalt võistluslugemine, jooniste, käsitööde „näitus“ klassis, mida ühiselt vaadeldakse ja hinnatakse, ja palju teisi sääraseid võtteid. Õpetaja ettekandel — jutustusel on õigustatud koht eluligidases töös siis, kui õpetajal on õelda midagi niisugust, millest õpilased ei saa teada teisel teel (õpetaja omad elamused, mõtted, tähelepanekud) ja mis tuleb tema vaimust ja südamest. Tunniks ettevalmistatud õppetüki ettejutustamine muidugi niisugune ei saa olla. Hoopis eluvõõras, puht-skolastiline tööviis on paljuarmastatud küsimis-kostmismeetod, mida võiks nimetada vaid ebaheuristiks, sest et õpetaja loob sellest endale vaid pettepilte õpilase „arendamise“ mõttes.

Eluligidust koolitöös taotelles ei või tähelepanemata jätta ka koolitöö välimisi tingimusi. Tundub nii, et sageli hinnatakse liiga kõrgelt kunstlikke õppevahendeid — mudeleid, tabeleid ja koolipilte, mis on harilikult loodud massiõpetuse jaoks. Kus aga on võimalik esemeid ja nähtusi otseselt vaadelda, saal jäägu mudelid ja koolipildid kõrvale. Seevastu aga leidku rohkem tarvitamist pildid ajalehist, ajakirjadest, reklaambrošüüridest, piltpostkaardid jne.; just individuaalne tööviis võimaldab kasutada niisuguseid töövahendeid küllaldase eduga.

Traditsiooniline paks lugemik ja tüüpiline õpperaamat ei kuulu ka nende töövahendite hulka, mis annavad õppetööle eluligidase ilme. Mõeldagu näiteks sellest, et paksus lugemikus on mitusada lugemispalakest: aasta lõpus on õpilased neist surmani tüdinanud. Küsimine: kus esineb elus sääraseid raamatuid, mille sisu omandatakse teelusika annustena aasta või koguni 2 aasta jooksul (piibel ja kiriku-lauluraamat muidugi arvesse ei tule)? Paksu lugemiku asemel peab tulema kogu algkooli ulatuses liikuv-lugemik, mille iga üksik vihuke on omaette tervik, värske ja huvitav, nagu väike lasteraamatki.

Tüüpilise õpperaamatu suurimaks puuduseks on tema äärmiselt kokkusurutud ja kuiv käsitlus: säärast raamatut elus ei loe ükski mõistlik inimene. Tundub üsna selgesti, et tavaline õpperaamat ei suuda küllaldaselt huvi äratada raamatu, kui kultuurvara vastu. Kas ei ole õpperaamatu mõju ses mõttes otse negatiivne? Mille muuga seletada, et õpperaamatust, niipea kui see „läbi võetud“, katsutakse esimesel võimalusel lahti saada, kuna meeldivat raamatut hoiame, kui väärtuslikku eset! Vene ajal oli keskkoolides „traditsiooniks“, et abituriendid koolilõpetamise päeval pidulikult põletasid õpperaamatuid. (Meie päevil seda vist enam ei juhtu, sest et lõpuklassi õpilased püüavad üldse raamatuteta läbi saada.) Siin on hädavajalik põhjalik uuendus: kehvereste „õpikute“ asemele peavad tulema elavalt ja huvitavalt kirjutatud raamatud. Käesoleval ajal on neid ilmunud vaid saateaine kogudena.

Kui paljudes koolides on harilikkude koolivihkude asemel tarvitusele võetud õpilaste omatehtud brošüürid ja plokid rebitavate lehtedega kurikuulsate „mustandite“ asemel, siis tähendab see õppetöös kahtlemata suurt sammu eluligiduse sihis.

Ka on eluvõõras nähtus liigne „tindikultus“. Elus tarvitame pliatsit väga sageli ja ka koolis võib õigustada pliatsi tarvitamist igasugustel eeltöödel ja töödes, milles kirjutamine on kõrvaline ülesanne, näiteks arvutamisel. Ja pliatsiga võib samuti puhtalt ja korralikult kirjutada kui sulegagi, tarvis on seda vaid õpetada.

Lõpuks klassi sisseseaded. Ei ole midagi eluvõõramat koolis, kui tavaline klassituba koolipinkide ridadega (sageli ka õpetaja „kantliga“, mis nüüd küll on enamikus koolides kollikambrisse heidetud). Hoopis teissugune on pilt klassis, kus õpilased istuvad harilikkude laudade juures toolidel või taburettidel ja mitte geomeetriliselt sirgeis ridades, vaid poolkaares või vabamaski rühmituses. Uutes koolides on see iseendast mõistetav korraldus. (Ka Eestis ei puudu koole niisuguse sisseseadega). Võiks kõigiti soovitada, et vana koolimööbli uuendamisel ja uute koolimajade sisustamisel tõsiselt kaalutaks, kuidas saaks vabastada kooli, lapse tähtsat tegevuspaika, keskaja jäänustest. Ei oleks ka halb panna klassitoa akendele eesriideid (mis küll ei tohiks valgust varjata), lilli ja muidu sisustada klassituba nii, et see natukegi tuletaks meelde harilikku elutuba ja et laps klassi astudes ei saaks tunnet, nagu astuks ta hoopis iseäralikku ja võõrasse maailma.

Tõbesid koolluendusliikude tööviiside rakendamise alal.

Marta Sakk.

2.

Juhul, kui õpilased ise ülesandeid välja koorivad lugemispa-last, kujuneb arutus harilikult elavamaks kui õpetaja poolt üles-seatud probleemi lahendamisel, sest õpilased, kes ülesande esitavad, on mõelnud sellele ka juba ise mingisuguse lahenduse, mida nad suure innuga püüavad teisitimõtlejate vastu kaitsta. Mõnikord tekib sellisel „klaarimisel“ tarvidus isegi raamat avada ja mõni koht ühiselt lugeda uuesti, et selgusele jõuda, kellel on õigus. Sellised momendid sunnivad ja õpetavad kõige passiivsemaidki õpilasi hoolega teosesse süvenema, sunnivad — olgu omavahel öeldud — seda tegema ka õpetajat, sest muidu võib viimane sat-tuda niisama piinlikku seisundisse nagu see õpetaja, kes pihtis õpiringijuhude kursustel, et ta oli juba mitu aastat käsitelnud klas-sis Fr. Tuglase „Inimese vari“ sel põhimõttel, et sõdur, keda ravis ja kelle suretas Maret, oli Mareti poeg. Kui aga ühel aastal õpilased hakkavad teost sõeluma, väljendab järsku üks õpilane imeliku oletuse, et see sõdur polnud mitte Mareti poeg, vaid poja mõrv. Hakatakse uuesti tähelepanelikult lugema teoses neid kohti, mis võiksid tõestada seda väidet, ja ennäe — kõik õpilased ühes õpetajaga jõuavad veendumusele, et see tõepoolest oli poja tapjal

Olen märganud, et sest ajast, kui oleme hakanud teoseid käsitlema ülalkirjeldatud viisil, ei julge ma kunagi klassi minna ühtki teost käsitlema, ilma et oleksin enne teoses vastava koha uuesti tähelepanelikult läbi lugenud, kuigi võin olla mitmel aastal sedasama teost õpetanud. Ja õpilastele ei lähe igavaks luge-mik, kuigi neil teosed juba enne on läbi loetud, sest ilmneb, et mida rohkem loetud, seda parem. Ei ole karta, et õpilaste poolt esitatakse palju lapsikuid ning tühje küsimusi, sest kui õpilased on harjunud pisut selle tööviisiga, protestivad nad kohe, kui esi-tatakse mõni endastmõistetav ja liiga kerge küsimus; ka võib ju õpetaja neist üle minna peatumata. Ka tuleb tühjade ülesannete ja küsimuste vältimiseks anda need ülesanded mõtlemiseks teose läbitöötamise juures vaikselt lugemisel kodus või klassis, mitte aga eksrompt siis, kui asutakse juba ühisele arutlusele.

Arvestades kõiki ülaltoodud põhjendusi leian, et kui õpetajal on käes korraga üks klass, pole tarvidust langeda nii suurde kir-

jutamistõppe, et vahest mitu tundi iga õpilane õpetajalt saadud tööjuhataste järgi töötab omaette, vaid siin tuleks enam-vähem igal tunnil läbi arutada suurem osa küsimusi, vähemalt lugemis-palade käsitusel, ühiselt ja tööjuhatus anda õpilasele peamiselt ühe tunni jaoks korraga.

Muist ülesandeid võib olla vastamiseks kirjalikult, muist aga ainult läbimõtlemiseks ja arutamiseks suuliselt järgmisel tunnil; tingimata tuleks aga rakendada ka õpilasi ülesannete leidmisele antud teose puhul.

Liitklassis ei ole küll võimalik niipalju ühiselt töötada, aga ka siin ei pruugiks muuta asja liiga paberlikuks. Üks klass aru-tab, teine loeb vaikselt ja mõtleb kava ning ülesandeid, kolmas võib maadelda õpetaja poolt antud või ka õpilaste endi poolt sea-tud probleemide kallal jne.

Ka keeleõpetuse alal peaks vähemalt pool aega jääma ühiseks arutluseks, ka siin ei maksaks liialdada kirjutamisega.

Kui näit. VI klassis jutumärkide kordamise puhul esitatakse õpilasele tööjuhatastes järgmised kaks ülesannet: „Loe veel kord „Kaks roosi“ läbi ja pane tähele, millal tarvitatakse jutumärke“, ja „Kirjuta jutuke, milles tarvitad jutumärke“ (Vt. „Kooliuuendus-lane“ Nr. 9), siis võib õpilane teose küll hoolega läbi lugeda, võib ka kirjutada pika jutu, ent see ei taga, et jutumärkide tarvitamises ta on targemaks saanud kui enne, sest jutumärgid esinevad mit-mesugustel juhtudel, millest osa ei pruugi sugugi esineda ei nim-jutus ega õpilase kirjandis. Vist oleks säästetud aega ja tehtud ka töö huvitavamaks, kui näit. klassitahvile oleks õpilaste ühise arutluse tulemusena kirjutatud üks näide iga juhu kohta, mil võivad esineda jutumärgid, ja siis juba antud täpsemalt pii-riteldud iseseisvad ülesanded, näit: Kirjuta otsest kõnet saate-lausega alul, keskel, lõpul; kirjuta näiteid, kus jutumärke tarvi-tatakse raamatute, ajalehtede jm. nimede juures jne. Viimasel juhul läheks iga kirjutatud lause „märki“ ja poleks tühja kirjuta-mist. Muidugi on õpilasel soovikõrral võimalik kõik juhud jutu-märkide esinemise alal koondada ühte jutukesse, aga see oleks siis juba n. ö. ekstrakt selle küsimuse kohta.

Liigse kirjutamise tõbi lobbab aga väga paljudes koolides ka teistes ainetes, nagu loodusõpetuses, maateaduses, ajaloo j. t. Neis aines seltsib aga harilikult selle tõvega ka veel*)

*) Omalt poolt toon ühe õpetliku näite sellest, kuidas ei või kasutada töö-juhatusi. (See oli küll juba paar aastat tagasi, millal tööjuhataste meetodika pol-

2. liigse joonistamise töbi.

Näib aga, et neis aineis mainitud tõbedesse ei lange niipalju kooli-
uenduslased ja individuaalse tööviisi rakendajad kui just need
õpetajad, kes ainet käsitlevad ühisel frondil, ilma kirjalike tööjuha-
tusteta jm., hariliku küsimis-kostmis-meetodi ja õpperaamatu alusel.
Siiski lastakse õpilasi näit. loodusõpetuses kirjutada täis mitu vihku,
isegi 4—5 vihku õppeaasta jooksul, ja selle peavad õpilased
tegema enamikus koduse tööna, sest kõik, mis klassis on läbi
võetud, peab olema õpilasel kirjutatud ja joonistatud vihku järg-
miseks tunniks, kuigi suurem osa sest leidub õpperaamatuski.
Muidugi kirjutavad ja joonistavad õpilased peamiselt raamatust
maha. Nägin kord ühe sugulase juures, kuidas õpilane kodus kir-
jutas ja joonistas terve õhtu loodusõpetuse vihku selliselt oma eel-
mist klaasitundi loodusõpetuse raamatust, ja kui küsisin, milleks
ta seda teeb ja miks ta ei korda tundi kohe raamatu abil, sain
vastuse: „Kõik, millest tunnis on räägitud, peab meil olema ka
vihku kirjutatud“. Muidugi on selline „individuaaltöö“ ainult
vahend õpilase ülekoormamiseks.

Maateaduse alal ilmneb joonistamistöbi liigeses kaartide joo-
nistamises. Nõutakse näit. juba neljanda klassi lapselt, et tal pea-
vad olema joonistatud kõik Eesti maakondade kaardid jm. kaarte
suurelt joonistuspaberil, värvidega. Igaüks, kes kaarte on joonis-
tanud, teab, kui palju aega ja vaeva nõuab ühegi sellise kaardi
tegemine. Kas ei võiks vähendada miinimumini selliste kaartide
tegemist ja piirduda rohkem trükitud kontuurkaartide täitmisega?
(Viimaseid on müügil odava hinnaga).

Joonistada lastakse vahest õpilast igal mõeldaval juhul igas
õppeaines. Kõnelemata koduloost, loodusõpetusest, ajaloo, maa-
teadusest, matemaatikast, emakeelest, võib rääkida joonistamistöve
levimisest isegi selliseisse õppeaineisse nagu laulmine, usu-
õpetus. Viimasel muusikaõpetajate kongressil soovitasid mõned
laulmisõpetajad iseseisva tööna õpilastele laulmistunnis laulusõnade
illustreerimist joonistamise abil ja said päris õigustatult selle eest
„peapesu“ hr. Käis'ilt, kes rõhutas, et laulmisele ei saa kuidagi
abi olla joonistamine ja et joonistamist ei maksa võtta vahen-
dina, mida võib torgata igale poole n. õ. tunnitäiteks.

nud veel küllalt selge). Õpetaja käsitleb ajalugu järgmisel „meetodil“. 1) Jutus-
tab klassis uue õppetüki sisu. 2) Õpilased õpivad selle kodus õpperaamatust ja
kirjutavad ka kokkuvõtte töövihku. 3) Siis alles võetakse tööjuhatused ja täide-
takse needki kirjalikult!

J. K.

Usuõpetuse kohta kirjutab tänava keegi „Postimehes“, kuidas usuõpetuse tunnis tema tütar joonistanud Kristuse. Pildil olnud näha laud kausside ja pudelitega, laua ümber hulk mehi, Kristus nende keskel, käed harali, triibulised püksid jalas, must kuub seljas, kirju lips ees!

Ka dramatiseerimine võib muutuda tõveks. Näit. kaebas üks provintsiarst, et koolis, kus õpib tema poeg, dramatiseeritud usuõpetuse tunnis mingisugust lugu piiblliloost, kus tegelastena esinenud ka rõõvlid. Viimased aga mänginud oma osa nii „tõetruult“, et kiskunud tema pojakese riided lõhki!

* * *

Muidugi on igal õpetajal oma tööpraktikas individuaalseid tõbesid, mille olemasolus õpetajaise ei suuda olla igakord teadlik. Tõbesid kui ka häid külgi õpetajate töös näeb aga parimini, jälgides teiste õpetajate tööd nende omis kooles.

Mõned aastad tagasi oli viisiks korraldada üksikuis kooliringkonnis n. n. õpetajate küllastamispäevi, mil paarkümmend õpetajat ühes koolinõunikuga sõitsid kokku ühte kooli, jälgisid õpetajate tööd tundides, ja pärast olid läbiraakimised nähtu-kuuldu üle.

Arvan, et sellistel päevadel võib olla väga suur väärtus niihästi tõbede ravimise kui ka hää ergutuse ja eeskuju andmise mõttes.

Ühe hää tunni hospiteerimine võib anda rohkem kui mitmetunnine teoreetiline loeng uute tööviiside kasuks, ja tunnid küllastamispäevade puhul võiksid olla ette valmistatud näit. koolinõuniku kontrolli all. Usun, et võimaluse korral ei keelaks oma nõu ja abi ka Õp. Liidu pedagoogiline sekretär.

Niiviisi oleks sellistel eeskujutundidel palju suuremad eelused oma otstarbe täitmiseks edukalt kui näit. õpetajate kursustel korraldatavail tundidel, kus õpetajail tihti on tulnud töötada demonstratsioonitunnis võõras ümbruses, võõraste õpilastega ja kus lapsed ühes õpetajaga on asetatud isegi paarisaja kuulaja ette lavale!

Küllastamispäevi võiks sisustada ühtlasi sel teel, et pandaks välja seks päevaks ka kirjalikud tööd j. m. töönäited kas üksi küllastatava kooli õpetajate või ka teiste osavõtjate poolt. Tarbekorral võiks tellida lisa isegi „kooliuuendusrühma“ liigete töönäiteist, milliste saatmisega ja vahetamisega hr. Käis on pidanud siiani kontakti peamiselt üksikute õpetajate vahel.

Usun, et ministeerium ei keelaks sellisteks päevadeks üht koolipäeva õppeaasta jooksul.

Sedelid töökava korraldamisel.

J. Uustalu.

Kui õpetajal on käes kolm või koguni neli klassi ühe komplektina, siis tal on teha väga palju kirjalikku tööd. Olen mõelnud, kuidas saaks, ameerikalikult väljendades, tayloriseerida töövõtteid, nii et ei tuleks teha asjatuid liigutusi ja jõukulutusi. Olen selles asjas jõudnud mõningatele tulemustele, mida siin avaldada katsun.

Õpetajalt nõutakse iga aasta töökavade valmistamist kuude, nädalate ja isegi päevade kohta. Varem tegin kavad harilikku vihku, kuid need tarvitamisel vananesid ja katkesid. Nüüd olen töökavad nädalate kaupa kandnud kaartidele (sedelitele). Iga aine kohta on isevärvi kaardid (sedelid), mis hoitakse sellekohases kartoteek-kastis. Kaardi suurus $9 \times 12,5$ cm. Olgu siin näiteks järgmine kaardi vorm, mille värv sinine:

<i>Emakeel V. kl.</i>	<i>7. õppenädal</i>
<i>O. Luts:</i> <i>„Kapsapra“</i>	<i>Sõna sisehäälikud.</i>
<i>M. Metsanurk:</i> <i>„Kaks roosi.“</i>	<i>Astmevaheldus.</i>
<i>Ed. Hubel *19. nov. 1879.</i>	<i>Häälikute kadu astme- vaheldusel.</i>
	<i>Kirjandeid: Aed sügi- sel. Hoolas aednik. Uhkus ajab upakile.</i>

Sel kaardil on märgitud umbes, milliseid palasid võiks 7. õppenädalal, milliseid keelelisi harjutusi läbi võtta ja millest umbes kirjandeid lasta teha. Kaarti võib tarvitada kaua. Iga aasta võib talle juurde kirjutada märkusi või maha kriipsutada tarbetu.

Edasi on mitmeklassilise komplektiga töötamisel tarvilik, et iga päeva kohta tuleb valmistada täpne töökava. Seda võib teha üksikutele lehtedele, kaustikusse, aga otstarbekohasem on vist järgmine moodus. Õpilaste abiga valmistatakse teatavad planketid, mille formaat $\frac{1}{16}$ kirjutuspognast (kuid võiks ka trükkida). Olgu siin näide ühest säärasest planketist.

<p><i>Emakeel ..... kl.</i> <i>..... nädal ..... (kuupäev)</i></p>
<p><i>Üldiselt :</i></p>
<p><i>Esiteks :</i></p>
<p><i>Pärast</i></p>
<p><i>Järgmiseks :</i></p>
<p><i>Muud :</i></p>

Sellesse planketti kantakse homne töökaik teatava klassiga. Sedelid pistetakse nõõpnõelaga teatavas järjekorras kokku ja kasutatakse klassitõõs. On päev mõõdas, pannakse sedelite pakid kõrvale järgmise aastani, mil neid võib tarvitada kas samal kujul või materjalina. Kasu on see, et jääb suur hulk teksti igapäev kirjutamata, aga ka see, et sedeleid saab järgmise aasta tõõ juures paremini kasustada. Lõpuks on sedelil igakord silma ees tunni skeem, mis mõnikord meelest läheb ja tõõ juures tunda annab.

Sellise tõõ lihtsustamise kohta võib edespidi veelgi näiteid tuua.

Kõõsimuste nurk.

1. *Kuidas oleks, kui õpilaste tõõvõhkudes jätaksime vabaks vasaku ääre, nagu seda tehakse eranditult kõõgias kirjavahetuisis?*

Vasaku ääre vabaksjõtmist tuleb kõõll nõõnda, kui õpilaste tõõ kannab kirjavahetuse ilmet (harilik kiri, talituskiri jne.), ja seda nimelt tõõ eluligiduse seisukohalt. Ei oleks selle vastu midagi õõelda ka harilikus vihõs. Kuid broõõürtõõdes on eelistatavam vaba ääre jõõtmine raamatu eeskujul — vasakult ja paremalt, nagu seda broõõürtõõdes harilikult näemegi.

2. Kas on otstarbekohased õpilaste jaoks trükitud testide kogud?

(Selle küsimuse vastamiseks toimetuse on kogunud arvamusi mitmelt poolt tegelikelt õpetajailt. Allpool on toodud tüüpilisemaid arvamusi. Edaspidi vahetame veelgi mõtteid testide üle.)

Kui mõtlen õpetaja töökoormatusele, siis vastan kõhklemata: trükitud testide kogud on tere tulemast! Kooliuuendus on õpetaja töökoorma mitmekordistanud, töötingimused aga (õpilaste suur arv komplektis, liitklassid, õpetaja tunninorm j. m.) pole muutunud kergemaks endisega võrreldes. Ning elu lisandab järjest uusi ülesandeid. Peame tõsiselt mõtlema õpetaja töökoorma vähendamisele. Muidu ähvardab õpetajat ületöötamise hädahoht ning sellega kaasakäiv tuimus ja ükskõiksus kooliuuendustöö vastu. Teiselt poolt aga ähvardavad trükitud testide kogud šabloniseerida õpetust, rõõvida talt painduvuse, eluligiduse ja kohastumise, mis on kooliuuenduse tähtsamaks nõudeks, ähvardavad lämmatada isiklikku initsiatiivi ja loovat vaimu. Mõnedes õppeainetes on vast mõeldavadki trükitud testide kogud, näit. matemaatikas, kus ainejärjestus on juba kindel iseenesest, ajaloos, kus materjal on kronoloogilises järjestuses, Isegi maateaduse 5. õppeaasta kursuses, kus materjal on jaotatud loomulikeks üksikosadeks — maailmajagudeks. Kuid needki peaksid olema koostatud nii, et võimaldaksid õpetajale suuremal määral valikut ja oma initsiatiivi.

Tekib aga küsimus, kas need testide kogud, kui nad on õpilastele kättesaadavad, suudavad rahuldavalt täita oma otstarvet — olla kontrollabinõuks? Kindlasti võib aga pooldada trükitud testide kogusid õpetajate käsiraamatuna. Ka sel kujul vähendavad nad õpetaja vaeva ning tööaega, olles eeskujuks ja valikusalveks ning kergendades testide meetodiliste nõuete täitmist, kuid jäta-
vad siiski õpetajale vabad käed ja isikliku initsiatiivi. Paljundamist tuleks aga kergendada mehaaniliste paljundusabinõude muretsemisega koolidele.

Boris Rea.

Ma arvan, et testvihkude kirjastamisega saaks kõige pealt äri teha. Testid on moes ja moesju läheb ikka. Laste seisukohast, peamiselt lastevanemate rahakoti seisukohast ei ole sugugi vastuvõetav, et tuleb 10 trükisõna kinni maksta, et sinna vahele kirjutada üks sõna, või üldse mitte kirjutada. Olen teinud nii, et lapsed kirjutavad harilikule paberile ainult kriitilise sõna, kuna test on ainult mul enesel. Aga testi kokkuseadmine on muidugi üsna raske ja vastutusrikas toiming, seepärast ei ole paha, kui saaks selleks kuskilt vähe tuge. Minu arvates võiks näitena trükkida

lasta mõned testid. Suurt tagavara ei või valmistada lasta, sest et need ennem vananevad, kui õpikud. Testide koostamisel võiks küll silmas pidada, et õpilased ei tarvitseks neid endale hankida, vaid et need oleksid ainult õpetajale tarvitamiseks.

J. Uustalu.

Olen põhjendanud ligemalt testide koostamist ja esitamist „Kasvatuses“ (1934, Nr. 2). Selle põhjal oleks ülalloodud arvamustele lisada järgmist: 1) Kontroll-test tuleb esitada vähemalt kahes teises mahakirjutamise vältimiseks, seda saavutatakse kõige lihtsamal viisil ülesannete järjekorra muutmisega. 2) Valmis trükitud testid ei või olla õpilastele kättesaadavad, sest vastasel korral õpilased juba hoolitseksid selle eest, et testid oleksid neile aegsasti tuttavad. Nii kaotaks test igasuguse tähtsuse.

Võib olla on ka põhjust hoiatada, et ei tekiks uus „tõbi“ — testide „tõbi“.

Joh. Käis.

Üleskutse.

Õpilaste käekirjaga tutvumise mõttes vajan võimalikult rohkesti käekirjaproove. Seks palun saata alljärgneval aadressil õpilaste kirjutisi, märkides sinna juurde õpilase eesnimi, klass, mitmendat aastat klassis, vanadus, kas tarvitatakse joonlehte ja missugusel paberil (ühe-, kahe-, längjoontega, joonteta) on toimunud kirjutamise algõpetus. Kui õpilased kirjutavad harilikult joontega paberile, siis palun sellega koos saata ka kirjutisi, mis sama õpilane kirjutanud joonteta paberile.

Õige pildi saamiseks loomulikult ei vaja ma „ilukirjutisi“.

Ette tänades lugupidamisega

Vic. Ordlik, Mändjala algkool
Kuressaare.

Trükivea õiendus.

„Kooliuuenduses“ Nr. 10 on õpilastööde näiteis pisibrošüürid märgitud õp. B. Rea'lt, peab olema L. Niggol'ilt.

Kõigile kooliuuendusrühma liikmeile ja „Kooliuuenduse“ lugejale
rõõmsaid jõulusid ja õnne- ning edurikast uut aastat

soovib südamest

Joh. Käis.

Toimetuse aadress: Tartu, Tähe, 77—3.

Vastutav ja tegevtoimetaja Joh. Käis.

Väljaandja „Töökool“, Tallinn, V. Roosikrantsi, 3.